

où se trouve un bercail» als encontorns de Lourdes (*Bouts d. M.* vii, 38), forma ja antiga: «los de Nulh, aquedz qui estan au *cuyelaa* de la Ree» en el *L. Verd de Benac* (a. 1406, pp. 109, 105); la *e'* llavors passa a *a'*: bearn. ant. *coyalat*, de vegades metatitzat en *cayolar* (Lespy-R.), i així ho trobo efectivament en el Cartulari d'Ossau: «si deu *cuyalar* enfore, la noeyt, negune bestie s'en anabe ---», a. 1456; «une quebe-te --- lo *cujalar* de l'Om», a. 1440 (pp. 257, 229); *cuyalás* m. pl. «bercails», fins ara a la Vall d'Aspa (*Bouts d. M.* xx, 91), Pic de *Cuyalà* a la Baixa vall d'Ossau (Castet-Louvie: P. Raymond, *Dict. Top.*; mapa Boisson, B8); i jo mateix vaig sentir *küyalá* als pastors d'Argelès que guardaven a la pleta del Lac Blau en el Pic de Midi de Bigorra (1926).

Amb epèntesi d'o: *couyolá* que Rohlf's anota a Bannesas de Bigorra, i així es pot documentar des d'antic: «l'abesque En Garcie de Baione y dè moutes de las terras de son linadge, e *cuiolars*, e y comprà tropes terres e bergers» en un doc. de Baiona de la fi del S. XII (Luchaire, *Recueil de Te. Gascons*, p. 78), i *cuyolar* «gîte de troupeaux» en un doc. landès de Saint Sever de 1368 (Millardet, *l. c.*). Vet aquí el parany en què va caure Antoine Thomas: gran fonetista, però poc acostumat al gascò pirinenc, fent massa cas d'aquesta o secundària, va postular un ll. vg. \*CUBIOLUM «couche», formació ben arbitrària; i, agreujant el pecat de constructivisme, va afegir-hi un \*CUBIOLARIS per a *cuyolá* (*Nouv. Essais de Phil. Fr.*, 228-9; *Rom.* xxxvii, 6), inacceptable i innecessaris àdhuc fonèticament (el resultat fonètic hauria hagut de ser *küyò(u)* i *küyulá* almenys, no pas amb *-eu* i *-olá*; però probablement *ñ* hauria restat com a *ñ* o bé, vocalitzant-se la *-B-*, \**kauyó*, \**kauyalá*).

D'altra banda els parlars gascons més orientals no feren epèntesi però triftongaren la combinació *ui*, resultant-ne *coueilà* m. «pâturage» a l'Alt Lavedà: Gavarria, Gedre (Rohlf's)<sup>13</sup> i la Baredja (*Bouts d. M.* xvi, 137), i si bé cap al Comenge el mot ha restat menys viu, en romanen tanmateix molts testimonis toponímics: especialment a la Vall d'Aran hi ha diversos *Coeilàs* (NL, en plural), i un *Coeilà-d'ós* 'covilar de l'ós (cf. encara *TopHesp.* II, 173-174; Scheuermeier, *BhZRP.* LXIX, 94-5).

També en el domini pròpiament català trobem el mot reduït avui a l'estat de toponim: particularment recordo el gran i antic mas de *Covilar* (*kubilá*), amb la *Font de Covilar*, vora Les Anoves d'Oliana.

Quant al verb, ja documentat abans en gascò: troba eco en el vessant S. de la serralada: arag. *acubilar* tr. 'apletar': «salí *akubilában* los carnè(r)s», Aísa (1966), mot també usat a Echo.<sup>14</sup> En el domini català és vell i arriba fins al Sud del domini, en un doc. ribagorçà, de Vallabriga: «liberam potestatem excaliandi, examplandi, laborandi per totos terminos de Ballabriga, et possint suos greges erbare, pastinare et *acoillare*, lignare ---», c. l'a. 910 (Serrano, *op. cit.*, 256); «a la Cova dels Tròcs de Sant Feliu de Verí, s'hi pot *akubilá* molt de bestiar» sentit a Abella d'Espés (1957), per més que recordi el cast. *cobijar*, hem de creure

que sigui més aviat el mot que estudiem (per més que una superposició amb un *covillar*=*cobijar* no sigui inversemblant). I molt al Sud trobem formes amb alteracions fonètiques ja comentades i que no ens poden sorprendre: amb la reducció del tipus *Culsec*, trobem a les serres del Migjorn valencià *acular-se* parlant de la llebre («la llebre s'*akúlla* a un terròs» a Agres de Mariola, 1963), a Poboleda de Montsant, amb metàtesi, *aculivar-se* 'arrupir-se' (*Buill. Club Pir. Terrassa* II, 154).

Ara bé, tant la forma primitiva com la metatètica, i tant la que ha conservat bé la *-l-* com la que l'ha alterada en *l*, es troben en un derivat abstracte en *-ada*, que pertany al dialecte central, per més que hi sigui poc difós. Sense metàtesi: *covillada* (*kubil-*) «nierada» però més aviat amb el sentit d'escamat de bèsties (*covillada de llops* a Borredà i Prats de Lluçanès, *AlcM*), «nierada d'ocells», Berguedà (Griera, *RLiR* v, 238).

Però la forma amb metàtesi (segurament atreta per la contaminació de *colla*) és un poc més coneguda: jo he sentit a Barcelona una *kulibáda de gent* (per cert raríssimes vegades, però ho tinc apuntat de 1930, d'una parella de mare i fill, molt coneguts meus, i d'una vellíssima família barcelonina); *AlcM* recull *culivada* «munició, multitud, especialment d'animals petits» en el Vallès; un amic de Sentmenat em diu que per allà ha sentit tan sovint *kulibáda* com *kulibáda*. I en aquesta segona variant ho llegim en la ploma d'un escriptor barceloní, de llenguatge tan planer com refinat i culte, Feliu Elias: «un patronat on hi haguessin mitja dotzena de noms que fessin el màxim respecte, i al llur darrera una *collivada* d'adherents on abundessin també els noms més sonats» (carta de 1927 a PCoromines), i així ho escriví en el seu agudíssim recull de 1929, *Vida i Mort dels Barcelonins*: «el capellà l'acabava d'extremunciar, la família somicava tot a l'entorn del llit de l'agonia --- La muller es desesperava --- —Ai Senyor, ja ha perdut el coneixement! I els plors de tota la *collivada* redobla-ven» (p. 125).

Altres derivats de CUBARE. Mall. i men. *cobillis*, mot popular i afectiu d'origen incert: no és que sigui inversemblant que vingui d'una frase ll. *in cubiculis* 'en les cambres de dormir', com afirma *AlcM* a condició de suposar un ús d'aquesta frase en llatí eclesiàstic (de frares o seminaristes); però no deixa de prestar-se a objeccions, i la història i atmosfera del mot estan massa poc aclarides per reconèixer gaire certitud a la idea; en particular no és gens clar que, ni en un terreny semi-erudit, es pugui fer prou versemblant l'anòmal canvi fonètic de *-iculis* en *-illis*; quedaria bastant palliat l'escrúpol fonètic admetent que es tracta d'una confusió, per part de gent sacristanesca ben poc conixedora del llatí, entre dues frases que sentien *in cubiculis* i *in capitulis*, 'en els capítols, en les deliberacions jeràrquiques', totes dues referents a interioritats de gent tonsurada, car llavors la contracció de *-itulis* en *-itlis* ja no fóra xocant. Cf. *ACOBITIAR. Concubina* [princ. S. xv, StVicentF; çja en Eixime-